

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

POLITECHNIKA WARSZAWSKA

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Komunikacja

Człowiek – Komputer

Praca zbiorowa pod redakcją Dariusza Sawickiego

Warszawa 2011

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

 PROGRAM ROZWOJOWY
POLITECHNIKI WARSZAWSKIEJ

Politechnika Warszawska
Instytut Elektrotechniki Teoretycznej i
Systemów Informatycznych i Pomiarowych

Autorzy:

Marcin Godziemba-Maliszewski	rozdziały	11, 12, 14, 15, 16,
Marcin Kołodziej	rozdziały	18, D1,
Andrzej Majkowski	rozdziały	4, 5, 9, 19,
Dariusz Sawicki	rozdziały	1, 2, 3, 4, 18, 19, D1,
Dariusz Stefaniuk	rozdział	17,
Robert Szmurło	rozdziały	6, 7, 8, 10, 13, 14, 16,

Spis treści

Rozdział 1.

Wprowadzenie	9
<i>Dariusz Sawicki</i>	
1.1. Czym jest Komunikacja Człowiek-Komputer	9
1.2. Krótka historia rozwoju KCK	10
1.2. Podręcznik	12
1.3. Literatura	14

Rozdział 2.

Elementy psychologii poznawczej i społecznej.	15
<i>Dariusz Sawicki</i>	
2.1. Pamięć.	15
2.2. Uwaga.	17
2.3. Wyobrażenia i wyobrażenia	21
2.4. Spostrzeganie	21
2.5. Przetwarzania informacji	24
2.6. Literatura	26

Rozdział 3.

Barwa i widzenie – zmysł wzroku.	27
<i>Dariusz Sawicki</i>	
3.1. Budowa oka	27
3.2. Percepcja barw	29
3.3. Światło i barwa	30
3.4. Prawa i zjawiska rządzące fizjologią widzenia	30
3.4.1 Prawa Grassmanna	30
3.4.2 Prawo Webera Fechnera	31
3.4.3 Prawo Bezolda - Bruckego	31
3.4.4 Zjawisko hamowania obocznego	32
3.4.5 Metameryzm	32
3.5. Zakres barw urządzenia oraz problemy zgodności reprodukcji	33
3.6. Zniekształcenia spowodowane rastrem	33
3.7. Problemy percepcji i odwzorowania zakresu tonalnego	34
3.8. Problemy emocji, iluzji i złudzeń	34
3.9. Literatura	35

Rozdział 4.

Odbiór dźwięków i zmysł słuchu.	37
<i>Andrzej Majkowski, Dariusz Sawicki</i>	
4.1. Dźwięk – podstawowe informacje	37
4.2. Poglądy na temat procesu słyszenia	38
4.3. Układ słuchowy człowieka	39
4.4. Zakres słyszalności	40
4.5. Wielkości charakteryzujące odbiór wrażeń dźwiękowych	42
4.6. Lokalizacja źródeł dźwięku	43
4.6.1 Fizjologiczne podstawy lokalizacji źródeł dźwięku	43
4.6.2 Środowiskowe czynniki wpływające na odbiór wrażeń przestrzennych	43
4.6.3 Model lokalizacji przestrzennej dźwięku	44
4.7. Literatura	45

Rozdział 5.

Sprzęt wykorzystywany w komunikacji człowiek – komputer.	46
<i>Andrzej Majkowski</i>	
5.1. Urządzenia służące do komunikacji człowieka z komputerem.	46
5.2. Urządzenia używane w interfejsach przemysłowych	51
5.3. Interfejsy dla osób niepełnosprawnych	52
5.4. Literatura	55

Rozdział 6.

Zadaniowe role twórców interfejsu.	56
<i>Robert Szmurło</i>	
6.1. Proces projektowania interfejsu	56
6.2. Projektant a użytkownicy	57
6.3. Ewolucyjne metodyki wytwarzania oprogramowania	59
6.4. Podział na role: podział zadań w procesie projektowania interfejsu	60
6.5. Podsumowanie	62
6.6. Literatura	62

Rozdział 7.

Ogólne zalecenia projektowe interfejsu.	64
<i>Robert Szmurło</i>	
7.1. Heurystyki	64
7.2. Lista Bruce'a Tognazziniego	65
7.2.1. Oczekiwania	65
7.2.2. Autonomia	65

7.2.3. Nierozpoznawanie kolorów	65
7.2.4. Spójność	66
7.2.5. Wartości domyślne	66
7.2.6. Efektywność użytkownika	67
7.2.7. Interfejsy dla odkrywców	67
7.2.8. Prawo Fittsa	67
7.2.9. Obiekty interfejsu użytkownika	68
7.2.10. Redukcja opóźnienia.	68
7.2.11. Łatwość uczenia	69
7.2.12. Użycie metafor	69
7.2.13. Ochrona pracy użytkowników	69
7.2.14. Czytelność	70
7.2.15. Śledzenie użytkownika	70
7.2.16. Widoczna nawigacja	70
7.3 Lista Nielsena.	71
7.3.1. Zgodność z rzeczywistością	71
7.3.2. Zgodność i standardy	71
7.3.3. Pomoc i dokumentacja	71
7.3.4. Kontrola użytkownika i wolność	71
7.3.5. Obserwowalność stanu systemu	72
7.3.6. Elastyczność i wydajność	72
7.3.7. Zapobiegaj błędom	72
7.3.8. Rozpoznawanie lepsze od przypominania	73
7.3.9. Raportowanie błędów, diagnostyka, odzyskanie	73
7.3.10. Ascetyczny i minimalistyczny projekt	73
7.4 Literatura	74

Rozdział 8.

Cykl tworzenia i życia interfejsu.	75
---	-----------

Robert Szmurło

8.1 Iteracyjny proces wytwarzania oprogramowania	75
8.2 Etapy projektu interfejsu graficznego	80
8.3 Literatura	81

Rozdział 9.

Klasyczne metody wymiany informacji w komunikacji

człowiek komputer.	82
-----------------------------------	-----------

Andrzej Majkowski

9.1. Interfejs tekstowy	82
9.2. Interfejs tekstowy z systemem menu.	84
9.3. Literatura	85

Rozdział 10.

Pulpit jako podstawowy element graficznego interfejsu

użytkownika. 86

Robert Szmurło

10.1. Schowek systemowy 86

10.2. Funkcja przeciągnij i upuść 88

10.3. Problemy implementacyjne 89

10.4. Uruchamianie aplikacji 90

10.5. Literatura 91

Rozdział 11.

WWW jako interfejs. 92

Marcin Godziemba-Maliszewski

11.1. Aplikacje internetowe. 92

11.2. Cechy przyjaznego interfejsu. 93

11.3. Zasady wynikające z psychologii poznawczej 95

11.4. Rozmieszczenie elementów na stronie WWW 97

11.5. Kolorystyka strony WWW 99

11.6. Użyteczność stron i aplikacji WWW. 101

11.7. Literatura 102

Rozdział 12.

Interfejs przemysłowy oraz interfejs z ograniczonym dostępem. 103

Marcin Godziemba-Maliszewski

12.1 Interfejs przemysłowy 103

12.2 Podstawowe cechy interfejsu przemysłowego 105

12.3 Interfejs z ograniczonym dostępem 106

12.4 Podstawowe cechy interfejsu z ograniczonym dostępem 108

12.5 Ogólne cechy interfejsu specjalistycznego 109

12.6 Literatura 110

Rozdział 13.

Interfejs dla osób niepełnosprawnych. 111

Robert Szmurło

13.1. Problem ograniczeń 111

13.2. Dostępność aplikacji 112

13.3. Klasyczna lista zaleceń 114

13.4. Literatura 116

Rozdział 14.

Graficzny interfejs użytkownika (GUI). Narzędzia i tworzenie

aplikacji. 117

Marcin Godziemba-Maliszewski, Robert Szmurło

14.1. Środowiska Microsoft. 117

14.2. Embarcadero Delphi XE 118

14.3. Biblioteka Qt 122

14.4. Literatura 126

Rozdział 15.

Narzędzia i metody tworzenia stron internetowych. 127

Marcin Godziemba-Maliszewski

15.1. Architektury oparte o CGI i SSI. 127

15.2. Architektury oparte o języki skryptowe. 129

15.3. Zaawansowane architektury aplikacji internetowych. 131

15.4. Interfejsy zewnętrzne aplikacji. 136

15.5. Literatura 138

Rozdział 16.

Narzędzia i metody budowy interfejsu przemysłowego i mobilnego. . . 139

Marcin Godziemba-Maliszewski, Robert Szmurło

16.1. Oprogramowanie HMI/SCADA iFIX 139

16.2. Środowiska National Instruments 140

16.3. Środowisko Microsoft Visual Studio. 146

16.4. Literatura 147

Rozdział 17.

Testowanie interfejsu. 148

Dariusz Stefaniuk

17.1. Wstęp.. 148

17.2. Projektowanie interfejsu użytkownika. 148

17.3. Fazy realizacji testowania. 149

17.4. Zbieranie wymagań na budowę interfejsu użytkownika. 150

17.5. Sposoby przeprowadzania testów. 151

17.6. Automatyzacja procesu testowania. 152

17.7. Analiza wyników testów. 154

17.8. Literatura. 155

Rozdział 18.

Interfejs bezpośredni (BCI).	156
<i>Marcin Kołodziej, Dariusz Sawicki</i>	
18.1 Historia interfejsu bezpośredniego	156
18.2 Przeznaczenie interfejsu mózg-komputer	157
18.3 Neurofeedback	158
18.4 Podstawy elektroencefalografii	159
18.5 Potencjały wywołane	160
18.6 Interfejs BCI wykorzystujący potencjał P300	161
18.7 Interfejs wykorzystujący potencjały SSVEP.	163
18.8 Interfejs wykorzystujący potencjały mózgowo skojarzone z ruchem	163
18.9 Akwizycja i przetwarzanie wstępne sygnału EEG	164
18.10 Ekstrakcja cech z sygnału EEG	165
18.11 Klasyfikacja i działanie interfejsu	165
18.12. Literatura	166

Rozdział 19.

Podsumowanie. Tendencje rozwojowe interfejsu.	167
<i>Andrzej Majkowski, Dariusz Sawicki</i>	

Dodatek 1.

Elementy biometrii.	170
<i>Marcin Kołodziej, Dariusz Sawicki</i>	
D1.1 Biometria	170
D1.2 Biometryki	170
D1.3 Charakterystyki biometryczne	175
D1.4 Systemy biometryczne	175
D1.5 Literatura	176